

Załącznik nr 1 do Uchwały nr.....

Rady Powiatu Węgorzewskiego

z dnia.....

STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
W POWIECIE WĘGORZEWSKIM
NA LATA 2024-2030

WĘGORZEWO 2023

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Uwarunkowania prawne i strategiczne.....	4
1.1. Podstawowe akty prawne	4
1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	6
2. Charakterystyka Powiatu	11
3. Infrastruktura społeczna	18
4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych	20
5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej.....	23
5.1. Rodzina i dziecko	23
5.2. Niepełnosprawność, starość i zdrowie.....	25
5.3. Aktywizacja zawodowa	29
5.4. Osoby i rodziny w kryzysie	32
6. Cele, priorytety i kierunki działań.....	37
7. Zarządzanie realizacją strategii	46
7.1. Podstawowe założenia organizacyjne.....	46
7.2. Monitoring strategii	46
7.3. Aktualizacja strategii	47
7.4. Ramy finansowe	47
8. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej	49
9. Podsumowanie	51
Spis tabel	52
Spis wykresów	52

Wprowadzenie

Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych jest głównym narzędziem planistycznym polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu przez jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z organami administracji rządowej, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi. Nadrzędnym celem tych działań powinno być kreowanie lokalnych warunków, umożliwiających mieszkańcom prowadzenie życia dobrej jakości w różnych sferach aktywności, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Obowiązek opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych przez powiat wynika wprost z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Zakres tego dokumentu obejmuje przede wszystkim ramy funkcjonalne i kompetencje podmiotów działających w systemie pomocy społecznej oraz rynku pracy, uwzględniając jednak interdyscyplinarne rozwiązania służące wczesnemu wykrywaniu sytuacji trudnych, których doświadczają osoby i rodziny zamieszkujące powiat, a także podejmowaniu działań profilaktycznych adresowanych do całej lokalnej społeczności. *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie węgorzewskim na lata 2024-2030* to kompleksowy, długofalowy dokument określający cele, priorytety i kierunki niezbędnych działań stanowiących odpowiedź na zdiagnozowane niezaspokojone potrzeby i bariery aktywności mieszkańców powiatu. Został przygotowany z uwagi na wygasanie okresu obowiązywania poprzedniej strategii.

Podstawą planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego, a więc również podstawą niniejszego dokumentu, jest diagnoza, która, jako rodzaj badania, ma na celu identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, a także opracowanie wniosków i wskazówek, na podstawie których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia zmian w tej sferze. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3-5 lat. Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, sprawozdania MRiPS-03 sporządzane przez Powiat, sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Raporty o stanie Powiatu, dane i sprawozdania Powiatowego Urzędu Pracy, dane Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, a także inne informacje.

Nieodzowny aspekt planowania strategicznego w samorządzie terytorialnym stanowi również aktywny udział przedstawicieli instytucji publicznych oraz organizacji obywatelskich działających w sferze rynku pracy, edukacji, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, a także wspierania rodzin oraz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dzięki uczestnictwu szerokiej grupy podmiotów możliwe jest lepsze zdiagnozowanie sytuacji wyjściowej, jak również płynne i spójne przejście od problemów i potrzeb społecznych do założeń wdrożeniowych. Zapewniono ją poprzez organizację warsztatów strategicznych, które odbyły się 9 listopada 2023 roku w Węgorzewie, a których uczestnicy wspólnie wypracowali analizę strategiczną powiatu, która następnie przełożyła się na cele i kierunki planowanych działań.

1. Uwarunkowania prawne i strategiczne

1.1. Podstawowe akty prawne

Podstawą ustroju Polski jest ustawa zasadnicza, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W preambule Konstytucji zostały określone fundamentalne wartości, które decydują o harmonijnym funkcjonowaniu bytu państwowego: poszanowanie wolności i sprawiedliwości, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności) umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Ponadto rozdział pierwszy Konstytucji RP wprowadza szereg zasad ustrojowych, wśród których należy wskazać w szczególności „demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 i 7 Konstytucji). Oznacza to, że:

- 1) władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach;
- 2) organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa;
- 3) ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i różne wspólnoty samorządowe.

Urzeczywistnianie zasady „sprawiedliwości społecznej” odbywa się w praktyce w oparciu o akty normatywne niższego rzędu, zwłaszcza ustawę z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*. W myśl art. 2 ust. 1 tejże ustawy „Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”. Tak rozumianą działalność organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ustawa podkreśla, iż pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, aby mogły żyć w warunkach odpowiadających godności człowieka. Wymaga zarazem od klientów współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Jak już zostało zasygnalizowane we wstępie, opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy *o pomocy społecznej*, zadanie własne powiatu o charakterze obowiązkowym, w ramach którego należy uwzględnić programy pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,

- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Zgodnie z pkt 3 powyższego artykułu Strategia opracowana przez gminę i powiat określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. *o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych*, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić m.in. następujące:

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym*;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy domowej*;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*;
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. *o pomocy państwa w wychowaniu dzieci*;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii*;
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego*;
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. *o ekonomii społecznej*;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. *o zatrudnieniu socjalnym*;
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. *o spółdzielniach socjalnych*;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*.

Nie sposób w tym miejscu wymienić, a tym bardziej omówić wszystkich aktów prawnych regulujących obszar lokalnej polityki społecznej. Należy jednak nadmienić, iż kluczowym aktem o znaczeniu ustrojowym jest ustawa o samorządzie powiatowym. W oparciu o nią powiaty działają po to, aby zaspokajać zbiorowe potrzeby zamieszkującej ich teren ludności. Posiadają kompetencje do realizacji zadań użyteczności publicznej o charakterze ponadgminnym, w szczególności w zakresie pomocy społecznej, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, wspierania osób niepełnosprawnych, promocji i ochrony zdrowia, edukacji publicznej, kultury fizycznej i turystyki, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także polityki prorodzinnej. Ogólnie określone w ustawie ustrojowej zadania powiatu znajdują doprecyzowanie w innych aktach normatywnych tego samego rzędu, m.in. w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych czy w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które wraz z ustawą o pomocy społecznej tworzą zręby systemu pomocy i wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli.

Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030

Analizując kontekst międzynarodowy, należy zwrócić uwagę w szczególności na *Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo, mając na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; a także wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy.

W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jest ona tu rozumiana kompleksowo jako dobrostan w różnych obszarach życia: długości życia w ogóle, długości życia w zdrowiu, większej satysfakcji z wykonywania pracy, lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym, sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową i dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia, dostępności dóbr i usług publicznych bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania, otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym, bezpieczeństwa dochodów na starość, środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności, udziału w kulturze, poczucia satysfakcji z życia.

Osiągnięcie wskazanego celu będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta w 2017 roku przez Radę Ministrów jako aktualizacja *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Określa ona podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym,

gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony.

Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)

Z punktu widzenia polityki społecznej istotnym dokumentem jest *Strategia Rozwoju Usług Społecznych* została przyjęta w dniu 15 czerwca 2022 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030

W dniu 13 września 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Priorytety określone w dokumencie koncentrują się na zagadnieniach takich jak usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej

Dokument ten za cel długofalowy przyjmuje, że *Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego*, natomiast za cel główny: *Do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz*

dostarczycielami usług społecznych. Osiągnięcie celu głównego możliwe będzie dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych.
2. Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku.
4. Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej.

Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielny i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa.

Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze).

Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnych osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgniacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne.

Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030

Obszar wsparcia osób z niepełnosprawnościami również opiera się obecnie na dokumencie strategicznym, jakim jest *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*, przyjęta w dniu 16 lutego 2021 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesna pomoc, edukacja włączająca, aktywizacja zawodowa osób

z niepełnosprawnościami, modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności, dostęp do usług zdrowotnych oraz zwiększenie efektywności procesu leczenia, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Na poziomie regionalnym w dniu 18 lutego 2020 roku Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwalił strategię rozwoju regionu pn. *Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego*, która zastąpiła dotychczasową strategię obowiązującą do 2025 roku. Zmiany osadzone są w tej samej wizji rozwoju, którą Zarząd Województwa chce urzeczywistnić w układzie trzech kluczowych priorytetów: społeczeństwo, gospodarka i relacje. Modyfikacji uległ układ celów strategicznych z wyraźnym położeniem akcentów na kompetencje mieszkańców. W latach 2020-2030 w centrum Strategii stawiany jest mieszkaniec regionu.

Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030

W dniu 28 września 2021 roku została przyjęta przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Dokument ten zakłada jako cel główny: „Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej”. Cel ten będzie realizowany w siedmiu obszarach i celach strategicznych:

1. Rodzina - cel: Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin.
2. Seniorzy - cel: Wzrost jakości życia osób starszych.
3. Osoby z niepełnosprawnościami – cel: Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym.
4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy - cel: Zintegrowanie i wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami oraz zjawiskiem przemocy.
5. Wspieranie zatrudnienia - cel: Ograniczenie bezrobocia oraz bierności zawodowej wśród mieszkańców województwa.
6. Ekonomia społeczna i solidarna - cel: Zwiększenie udziału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwoju społeczności lokalnych.
7. Kapitał społeczny - cel: Budowanie spójności społecznej poprzez wzmocnienie kapitału społecznego.

Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025

Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025 przyjęto Uchwałą Zarządu Województwa Nr 30/462/23/VI z dnia 3 lipca 2023 r. Został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa

Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, przy wsparciu Zespołu ds. rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim. Cele dokumentu sformułowano następująco:

- określenie kierunków rozwoju usług społecznych, usług zdrowotnych oraz deinstytucjonalizacji na poziomie regionalnym,
- powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych (rządowych, samorządowych) z regionalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych i deinstytucjonalizacji,
- skoordynowanie działań podejmowanych przez różne departamenty/jednostki organizacyjne samorządu województwa przy uwzględnieniu potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych.

Sformułowano również cele horyzontalne w procesie rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim, wspólne dla wszystkich obszarów interwencji. Są to:

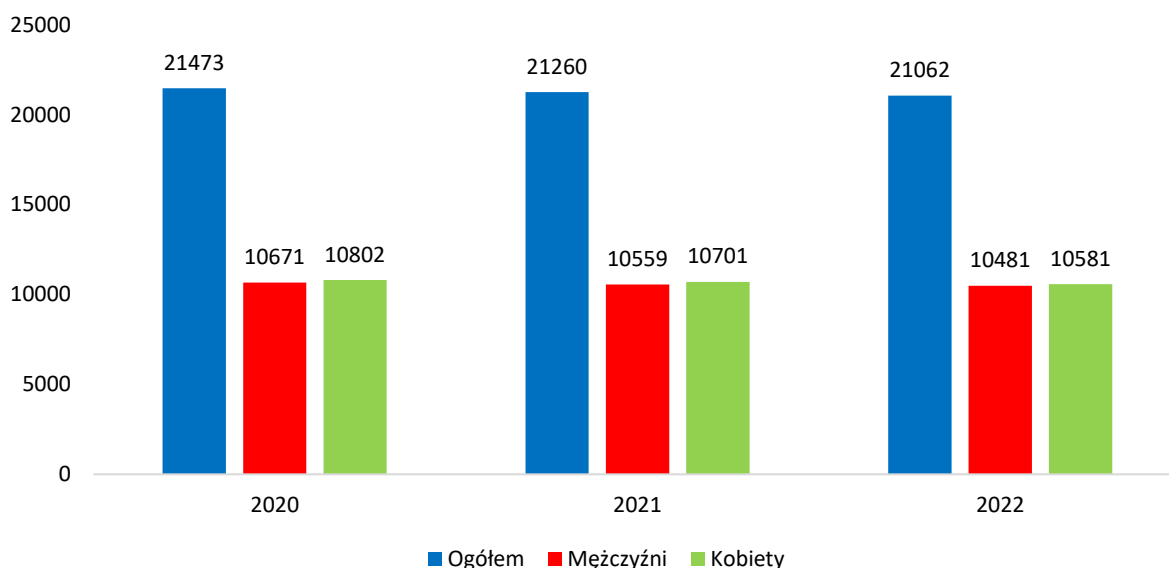
- 1) Tworzenie miejsc koordynacji usług w formie Centrów Usług Społecznych.
- 2) Wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych realizujących usługi społeczne.
- 3) Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby wymagającej wsparcia.
- 4) Wzmocnienie potencjału kompetencyjnego kadr systemu pomocy i integracji społecznej oraz promowanie zawodów pomocowych.
- 5) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie partnerstw publiczno-społecznych.
- 6) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie współpracy międzysektorowej.
- 7) Wzmacnianie i promowanie wolontariatu.

2. Charakterystyka Powiatu

Powiat Węgorzewski położony jest w północno-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, przy granicy z Federacją Rosyjską (obwód kaliningradzki) oraz w sąsiedztwie trzech powiatów: giżyckiego, kętrzyńskiego i gołdapskiego. Siedzibą władz samorządowych powiatu jest miasto Węgorzewo, oddalone o 115 km od Olsztyna, o 280 km od Warszawy oraz o 15 km od granicy państwa z Rosją. W skład powiatu wchodzi 3 gminy: gmina miejsko-wiejska Węgorzewo, gmina wiejska Budry oraz gmina wiejska Pozezdrze. Powierzchnia powiatu wynosi 693,20 km².

W końcu 2022 roku Powiat Węgorzewski zamieszkiwany był przez 21 062 osoby, co oznacza, że w porównaniu do 2020 roku¹ liczba mieszkańców zmniejszyła się o 411 osób, tj. o 1,9%. W strukturze mieszkańców powiatu przeważają kobiety, które w 2022 roku, w liczbie 10 581, stanowiły 50,2%, podczas gdy mężczyźni to 49,8% (10 481 osób). W porównaniu do 2020 roku liczba kobiet zmniejszyła się o 120 (o 1,1%), a liczba mężczyzn o 190 (o 1,8%).

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Powiecie Węgorzewskim w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Współczynnik feminizacji w powiecie w latach 2020-2022 kształtował się na poziomie 101, co oznacza, że na każdych 100 mężczyzn przypadało tu 101 kobiet. Na najwyższym poziomie wskaźnik ten kształtował się w 2022 roku w gminie Węgorzewo, gdzie wynosił 102, a na najniższym w gminie Budry (97).

Biorąc pod uwagę liczbę ludności faktycznie zamieszkującej daną jednostkę samorządu terytorialnego, najliczniej zamieszkaną gminą w powiecie jest gmina Węgorzewo, która w 2022 roku liczyła 15 516 mieszkańców, co stanowiło 73,7% ludności powiatu. W dalszej kolejności należy wskazać gminę Pozezdrze, liczącą 2 979 mieszkańców (14,1%) oraz gminę Budry (2 567 osób; 12,2%). W latach 2020-2022 we wszystkich gminach odnotowano spadek liczby ludności.

¹ Przyjęty okres analizy 2020-2022 wynika z faktu, iż Główny Urząd Statystyczny zmienił sposób przeliczania danych i dane za wcześniejsze lata nie byłyby porównywalne względem późniejszych lat.

Tabela 1. Ludność Powiatu Węgorzewskiego według gmin w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	Liczba ludności		Odsetek w ludności powiatu	
	2020	2022	2020	2022
Węgorzewo	15 767	15 516	73,4%	73,7%
Pozezdrze	3 043	2 979	14,2%	14,1%
Budry	2 663	2 567	12,4%	12,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na spadek liczby ludności w powiecie wpływ miało przede wszystkim kształtowanie się przyrostu naturalnego. W 2022 roku przyrost naturalny wynosił -177, przy czym liczba zgonów wynosiła 310, a liczba urodzeń żywych 133. Saldo migracji również kształtowało się na ujemnym poziomie w całym analizowanym okresie. W 2022 roku wynosiło -69, co oznacza, że o tyle więcej osób wymeldowało się z powiatu niż się w nim zameldowało. Dla porównania wartość salda migracji w 2020 roku to -28.

Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Przyrost naturalny	-149	-180	-177
Urodzenia żywe	167	149	133
Zgony	316	329	310
Saldo migracji	-28	-51	-69
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	40,6	41,9	43,4
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	29,8	31,1	32,7
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	19,7	20,3	21,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Istotnym aspektem w kontekście zmian ludnościowych jest również postępujące zjawisko „starzenia się” społeczeństwa. Stanowi ono efekt wydłużania się czasu życia ludzkiego, któremu sprzyja poprawa dostępności do ochrony zdrowia, szeroko zakrojona profilaktyka zdrowotna oraz lepsza jakość życia i warunki bytowe, przy jednoczesnym spadku bądź niewielkich wartościach przyrostu naturalnego. Społeczeństwo Powiatu Węgorzewskiego podlega temu procesowi, podobnie jak ludność województwa, Polski oraz państw Europy Zachodniej. Świadczą o tym m.in. wartości wskaźników obciążenia demograficznego. W 2022 roku na każde 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie przypadają 43,4 osoby w wieku poprodukcyjnym, co oznacza wzrost w porównaniu do 2020 roku o 2,8 punktu. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem wyniósł 21,2%, a odnotowany wzrost w porównaniu do 2020 roku wyniósł 1,5 punktu.

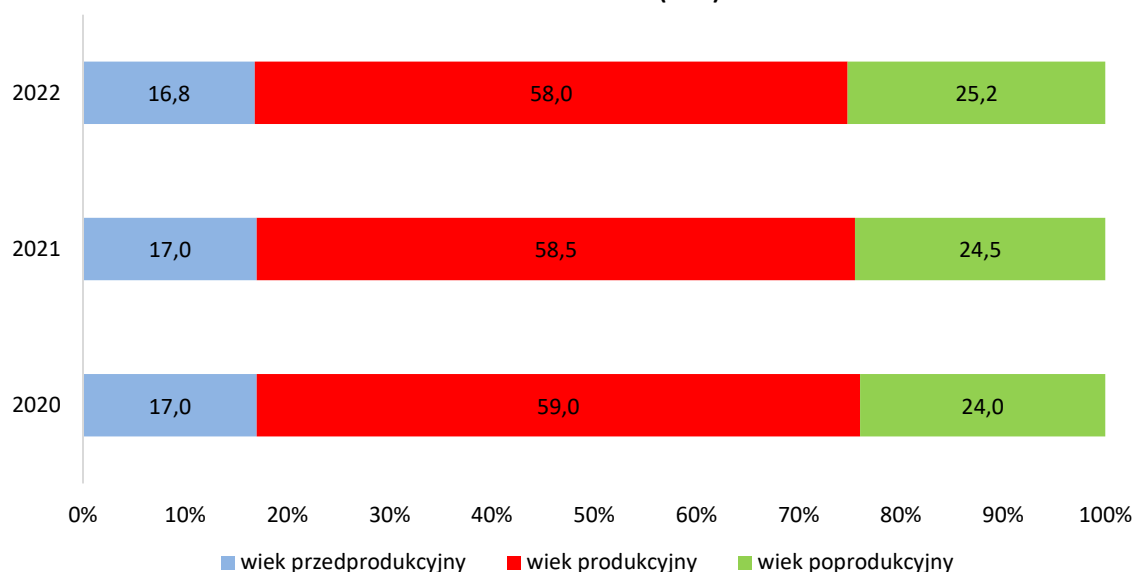
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi zwiększył się w analizowanym okresie o 2,9 punktu do poziomu 32,7.

Na starzenie się społeczeństwa powiatu wskazują również dane dotyczące odsetka mieszkańców według ekonomicznych grup wieku. W latach 2020-2022 miał miejsce:

- ✓ spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 17,0% w 2020 roku do 16,8% w 2022 roku;
- ✓ spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 59,0% do 58,0%;
- ✓ wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wwyż) – z 24,0% do 25,2%.

Analiza struktury wiekowej mieszkańców poszczególnych gmin wskazuje, że starzenie się społeczeństwa dotyczy ich dość równomiernie. W 2022 roku w wieku poprodukcyjnym było 25,8% mieszkańców gminy Węgorzewo, 23,3% mieszkańców gminy Pozezdrze oraz 23,4% mieszkańców gminy Budry.

Wykres 2. Struktura ludności Powiatu Węgorzewskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2022 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W świetle danych z lat 2020-2022 rośnie mediana wieku ludności, która w 2022 roku wynosiła dla ogółu mieszkańców powiatu 44,7 lat, przy czym dla mężczyzn było to 43,1 lat, a dla kobiet 46,7 lat. Ma to związek z tym, że obecnie w Polsce kobiety żyją ogólnie dłużej niż mężczyźni. W porównaniu do 2020 roku mediana wieku mieszkańców powiatu wzrosła o 0,7 lat.

Na sytuację społeczno-ekonomiczną powiatu istotny wpływ wywiera kondycja lokalnego rynku. Wyraża się ona m.in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców.

Na obszarze Powiatu Węgorzewskiego w 2022 roku zarejestrowane były 1 943 podmioty gospodarki narodowej. W porównaniu do 2020 roku liczba ta wzrosła o 57, czyli o 3,0%. Nasycenie podmiotami gospodarki narodowej w powiecie jest niższe niż ogólnie w województwie warmińsko-mazurskim. Na każde 10 tysięcy mieszkańców w 2022 roku przypadały tu 923 podmioty, podczas gdy w województwie wskaźnik ten kształtował się na poziomie 1 053. Wskaźnik w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wynosił w powiecie 92, natomiast w województwie 105.

Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Powiecie Węgorzewskim w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 886	1 926	1 943
- 0-9 pracowników	1 819	1 855	1 872
- 10-49 pracowników	58	62	62
- 50-249 pracowników	9	9	9
- 250 i więcej pracowników	0	0	0
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	878	906	923
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	88	91	92
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	58	60	61

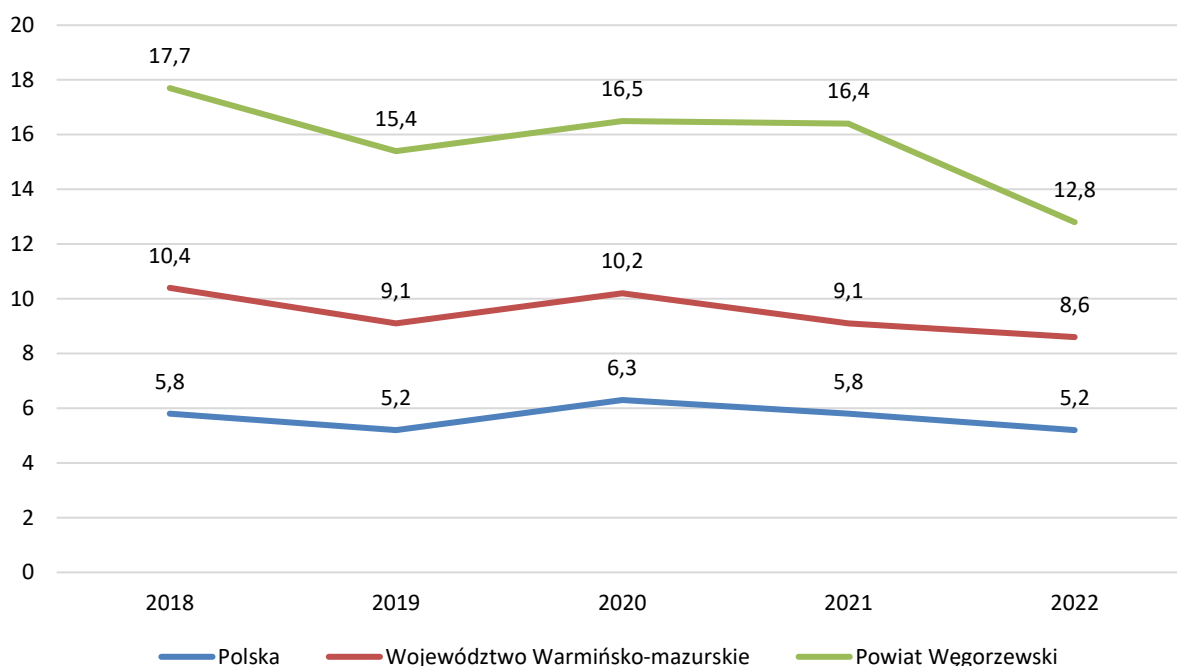
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Warto zauważyć, że aż 96,3% podmiotów zarejestrowanych w powiecie stanowią podmioty zatrudniające do 9 osób, w tym osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą. W świetle danych GUS, w 2022 roku w powiecie funkcjonowały ponadto 62 podmioty o liczbie pracowników w przedziale 10-49 (3,2% ogółu) oraz 9 podmiotów zatrudniających od 50 do 249 osób (0,5%).

Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności w 2022 roku najczęściej podmiotów funkcjonowało w sekcjach *G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* (284; 14,6% ogółu), *F Budownictwo* (247; 12,7%) oraz *SiT Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* (372; 9,1%), sekcję *C Przetwórstwo przemysłowe* (214; 11,0%).

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. Na koniec grudnia 2022 roku w Powiecie Węgorzewskim stopa bezrobocia wyniosła 12,8%, co oznacza, że była wyższa od jej wartości w województwie (o 4,2 punktu) i w Polsce (o 7,6 punktu). Podobnie jak w całym kraju, również w powiecie, do 2019 roku odnotowywany był jej spadek, następnie w 2020 roku uległa zwiększeniu, by w latach 2021-2022 nadal wykazywać tendencję spadkową.

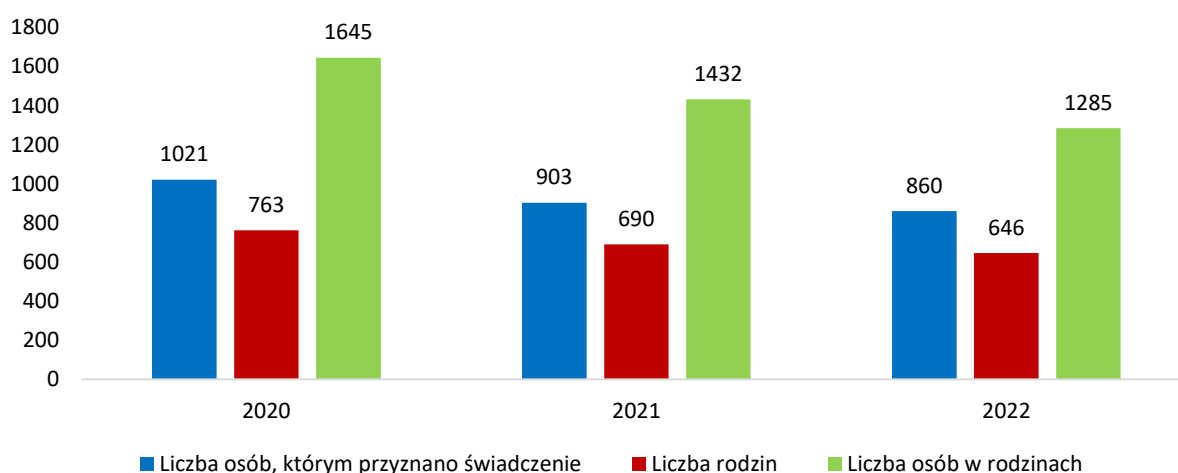
Wykres 3. Stopa bezrobocia w Powiecie Węgorzewskim na tle Polski i Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2018-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Według danych ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku świadczenia z pomocy społecznej w Powiecie Węgorzewskim otrzymało 860 osób z 646 rodzin, w których żyło łącznie 1 285 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba osób, którym przyznano świadczenia zmniejszyła się o 161, tj. o 15,8%, natomiast liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia spadła o 360, czyli o 21,9%. Liczba rodzin zmniejszyła się o 117, tj. o 15,3%.

Wykres 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS oraz ROPS w Olsztynie.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność;

potrzeba ochrony macierzyństwa; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała lub ciężka choroba; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; alkoholizm, narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; trudności w integracji osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy; zdarzenie losowe, sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	351	691	293	569	305	656
Sieroctwo	1	3	1	3	1	2
Bezdomność	30	30	29	30	30	30
Potrzeba ochrony macierzyństwa	130	538	110	472	99	411
- w tym wielodzietność	52	289	47	271	39	216
Bezrobocie	367	944	349	882	306	732
Niepełnosprawność	200	360	184	299	170	271
Długotrwała lub ciężka choroba	328	502	298	419	291	407
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	51	184	43	181	42	163
- w tym rodziny niepełne	30	81	21	67	17	59
- w tym rodziny wielodzietne	4	21	12	72	5	29
Przemoc w rodzinie ²	7	11	6	12	5	13
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	57	80	53	76	56	96
Narkomania	4	4	3	3	1	1
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	10	13	9	12	6	8
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	2	3	8	16	3	5
Sytuacja kryzysowa	5	13	3	4	0	0
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

² W 2023 roku pojęcie przemocy w rodzinie zostało zastąpione pojęciem przemocy domowej poprzez uchwalenie i wejście w życie *Ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. W statystyce dotyczącej 2022 roku funkcjonuje nadal pojęcie przemocy w rodzinie.

Analiza danych pochodzących z ośrodków pomocy społecznej za 2022 rok pozwala stwierdzić, że do głównych powodów udzielania świadczeń mieszkańcom gmin Powiatu Węgorzewskiego należy zaliczyć:

- 1) bezrobocie – 306 rodzin (732 osoby w rodzinach),
- 2) ubóstwo³ – 305 rodzin (656 osób),
- 3) długotrwałą lub ciężką chorobę – 291 rodzin (407 osób),
- 4) niepełnosprawność – 170 rodzin (271 osób),
- 5) potrzebę ochrony macierzyństwa – 99 rodzin (411 osób), w tym potrzebę ochrony wielodzietności (39 rodzin, 216 osób);
- 6) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 42 rodziny (163 osoby).

Pozostałe powody korzystania ze wsparcia przez mieszkańców powiatu występują rzadziej lub wcale. W 2022 roku 56 rodzin (96 osób) korzystało z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, 30 rodziny (30 osób) z powodu bezdomności, 5 rodzin (13 osób) z powodu przemocy w rodzinie, 6 rodzin (8 osób) z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, 3 rodziny (5 osób) z powodu zdarzenia losowego, 1 rodzina (1 osoba) z powodu narkomanii, 1 rodzina (2 osoby) z powodu sieroctwa.

³ Ubóstwo nie jest samoistną przyczyną udzielenia pomocy społecznej – zawsze występuje przynajmniej z jednym innym powodem.

3. Infrastruktura społeczna

Instytucjonalny system wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Tworzą go więc przede wszystkim podmioty działające w sferze pomocy i integracji społecznej. Podstawową jednostką organizacyjną na szczeblu powiatu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Węgorzewie. Jako jednostka organizacyjna samorządu powiatowego PCPR realizuje zadania z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, wynikające między innymi z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a także przyjmowanych przez Powiat dokumentów strategicznych i programów.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Węgorzewie pełni rolę organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Węgorzewskim. W końcu 2022 roku w powiecie funkcjonowały 33 rodziny zastępcze. Wśród nich było 21 rodzin zastępczych spokrewnionych, 9 rodzin zastępczych niezawodowych oraz 3 rodziny zastępcze zawodowe. Na terenie Powiatu Węgorzewskiego nie funkcjonuje żadna placówka opiekuńczo-wychowawcza.

Pomoc i wsparcie mieszkańcom powiatu zapewniają dwie jednostki pomocy społecznej, tj. Dom Pomocy Społecznej w Węgorzewie oraz Powiatowy Dom Samopomocy w Węgorzewie. Dom Pomocy Społecznej jest przeznaczony dla dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną, zarówno mężczyzn jak i kobiet. DPS dysponuje 272 miejscami, w końcu grudnia 2022 roku przebywało tu 270 osób, w tym 22 kobiety. Powiatowy Dom Samopomocy w Węgorzewie jest placówką wsparcia dziennego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, z niepełnosprawnością intelektualną oraz wykazujących inne zakłócenia czynności psychicznych. Dysponuje 36 miejscami statutowymi. Jednostka działa jako rządowe zadanie zlecone w ramach działań w ochronie zdrowia psychicznego z dotacji przekazywanej przez Wojewodę. W końcu grudnia 2022 roku przebywało tu 37 uczestników.

Przy PCPR w Węgorzewie działa Ośrodek Interwencji Kryzysowej, będący placówką udzielającą wsparcia osobom, które znalazły się w sytuacji kryzysowej. W ramach porozumienia zawartego z Powiatem Kętrzyńskim mieszkańcy powiatu mają możliwość skorzystania ze wsparcia w ramach Domu dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Cięży w Kętrzynie. Natomiast na podstawie porozumienia zawartego z Powiatem Oleckim mieszkańcy Powiatu Węgorzewskiego mają zapewniony dostęp do mieszkania chronionego.

Na terenie powiatu funkcjonują Warsztaty Terapii Zajęciowej w Olszewie Węgorzewskim (gmina Budry), prowadzone przez Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „Empatia”. W 2022 roku terapią w WTZ objętych było 35 osób z niepełnosprawnościami, w tym 34 mieszkańców Powiatu Węgorzewskiego. W porównaniu do 2020 roku liczba uczestników nie uległa zmianie. W liczbie tej było 29 mieszkańców Gminy Węgorzewo i 5 osób z Gminy Budry. Biorąc pod uwagę rodzaj niepełnosprawności, w 2022 roku najwięcej uczestników to osoby z niepełnosprawnością sprzężoną (14 osób), niepełnosprawnością intelektualną (8 osób) i chorobami neurologicznymi (8 osób). Terapia zajęciowa realizowana jest w oparciu o siedem pracowni: usprawniania

ruchowego, florystyczno-dekoratorska, techniczno-ogrodnicza, muzyczno-teatralna, rękodzieła, gospodarstwa domowego oraz komputerowa przygotowania zawodowego.

Infrastrukturę społeczną Powiatu Węgorzewskiego tworzą również takie podmioty jak Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Marii Konopnickiej w Węgorzewie, w skład którego wchodzi Szkoła Podstawowa Specjalna z Oddziałami Przedszkolnymi, Branżowa Szkoła I stopnia Specjalna, Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy oraz Internat; a także Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Węgorzewie, Mazurskie Centrum Zdrowia Szpital Powiatowy Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Węgorzewie, Zespół Szkół Ogólnokształcących im. gen. Mariusza Zaruskiego w Węgorzewie oraz Zespół Szkół Zawodowych im. gen. Józefa Bema w Węgorzewie.

Istotne znaczenie w lokalnym systemie pomocy i wsparcia mają działania w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Węgorzewie. Do zadań PUP należy w szczególności udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu zatrudnienia, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy, przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywanie analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

Na poziomie gmin podstawowe zadania z zakresu pomocy i wsparcia na rzecz mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym wykonują 3 ośrodki pomocy społecznej:

- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Węgorzewie;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pozezdrzu;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Budrach.

W zakresie profilaktyki problemu uzależnień na terenie każdej gminy działania prowadzi komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, natomiast w zakresie przemocy domowej – gminne zespoły interdyscyplinarne.

Powyższa lista nie wyczerpuje katalogu instytucji oferujących pomoc i wsparcie, bowiem w szerokim ujęciu system obejmuje również pozostałe instytucje rynku pracy, a także jednostki oświatowe i inne, które na co dzień współpracują ze sobą, ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów.

4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych

Zgodnie z aktualnymi wymogami ustawowymi diagnoza sytuacji społecznej, będąca elementem strategii rozwiązywania problemów społecznych na szczeblu powiatu, powinna określać zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. Są to usługi:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Są to usługi podejmowane przez jednostkę samorządu terytorialnego w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców. Usługi te z powodzeniem mogą być realizowane przez podmioty ekonomii społecznej.

W świetle ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, stanowi ona działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym. Podmiotami ekonomii społecznej są natomiast m.in. spółdzielnie socjalne, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie pracy oraz organizacje pozarządowe.

Infrastrukturę społeczną powiatu mogą tworzyć również podmioty ekonomii społecznej, realizujące usługi społeczne na rzecz jego mieszkańców. W świetle danych Starostwa Powiatowego w Węgorzewie na terenie powiatu zarejestrowanych jest 11 fundacji, 79 stowarzyszeń, 8 uczniowskich klubów sportowych oraz 9 stowarzyszeń zwykłych. Pola

działalności jak i sama aktywność podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatu jest bardzo zróżnicowana. Dużą część stanowią Ochotnicze Straże Pożarne, ale funkcjonują tu również organizacje pozarządowe zajmujące się wsparciem grup społecznych znajdujących się w szczególnej sytuacji, przede wszystkim osób z niepełnosprawnościami, chorujących, uzależnionych, bezrobotnych; organizacje promujące udział mieszkańców w różnych formach kultury, sztuki, sportu i rekreacji oraz turystyki; grupy hobbystyczne; organizacje charytatywne; a także stowarzyszenia na rzecz rozwoju poszczególnych miejscowości. W Olszewie Węgorzewskim funkcjonują ponadto Warsztaty Terapii Zajęciowej, pełniące istotną rolę w obszarze rehabilitacji społecznej i zawodowej mieszkańców powiatu.

Główne cele i zasady współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi określa program współpracy Powiatu Węgorzewskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, który jest corocznie opracowywany i przyjmowany uchwałą Rady Powiatu Węgorzewskiego. Celem głównym programu współpracy Powiatu Węgorzewskiego z organizacjami pozarządowymi jest budowanie trwałego partnerstwa między administracją publiczną i organizacjami pozarządowymi oraz poprawa jakości i poziomu życia mieszkańców powiatu poprzez włączenie sektora pozarządowego w realizację zadań publicznych. Zadania priorytetowe określone na 2023 rok były następujące:

- 1) kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, m.in.: organizacja festiwali, koncertów i spotkań integracyjnych oraz warsztatów rangi powiatowej i ponadpowiatowej, organizacja wystaw, plenerów i kiermaszów świątecznych; organizacja konkursów tematycznych promujących kulturę i sztukę; ochrona lub rewitalizacja dóbr kultury;
- 2) wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, m.in.: organizacja imprez, wydarzeń rekreacyjno- turystycznych i sportowych rangi powiatowej, ogólnopolskiej i międzynarodowej, w tym regat, spływów kajakowych, maratonów biegowych i rowerowych, z uwzględnieniem udziału dzieci i młodzieży, organizacja wypoczynku letniego i zimowego – lato, zima w mieście i na wsi oraz oferta wyjazdowa dla dzieci i młodzieży na sportowo, organizacja szkoleń o charakterze sportowo-rekreacyjnym, udział w zawodach wyższej rangi niż powiatowe;
- 3) podtrzymywane i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, m.in.: organizacja imprez, widowisk, koncertów i festiwali dla Polonii, w tym w miastach partnerskich powiatu; organizacja spotkań i wydarzeń kulturowych z okazji rocznic, świąt okolicznościowych w kraju i za granicą z udziałem Polonii i mieszkańców miast partnerskich powiatu;
- 4) działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego, m.in.: organizacja festiwali, koncertów i warsztatów rangi ogólnopolskiej i międzynarodowej; organizacja widowisk teatralnych i obrzędów ludowych; organizacja wystaw, plenerów i pokazów rękodzieła ludowego; organizacja konferencji, seminariów i warsztatów tematycznych;

- 5) działania na rzecz osób niepełnosprawnych, m.in.: aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych; organizacja imprez integracyjnych i rekreacyjno-wypoczynkowych; organizacja konkursów, warsztatów i spotkań edukacyjnych;
- 6) działania na rzecz osób w wieku emerytalnym, m.in.: organizacja zajęć i imprez popularyzujących zdrowy tryb życia; organizacja czasu wolnego i wypoczynku; organizacja zajęć edukacyjnych w ramach kształcenia ustawicznego, organizacja wystaw i pokazów prac artystycznych;
- 7) działania na rzecz ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego, m.in.: organizacja przedsięwzięć proekologicznych, w tym konkursów, konferencji, seminariów, wydarzeń sportowo-rekreacyjnych;
- 8) działania wspomagające rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości, m.in.: działania na rzecz rozwoju ekonomii społecznej;
- 9) działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, m.in.: organizacja spotkań integracyjnych połączonych z promocją lokalnych zasobów kulturowych, społecznych i gospodarczych, organizacja warsztatów, szkoleń, konferencji wspierających aktywność społeczną;
- 10) działania na rzecz nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej.

Wysokość środków finansowych z budżetu Powiatu Węgorzewskiego przeznaczonych na współpracę przy realizacji zadań w ramach otwartego konkursu ofert w 2023 roku w poszczególnych zakresach wyniosła 118 483,28 zł, w tym dla organizacji pozarządowych 51 500,00 zł. Wysokość środków finansowych planowanych na realizację zadania dotyczącego nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego i edukacji prawnej na wynosiła 66 983,28 zł, w tym na edukację prawną 4 416,48 zł.

Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług na terenie powiatu wydaje się na średnim poziomie. Ogólnie działalność organizacji pozarządowych zwiększa dostępność mieszkańców powiatu do usług społecznych, poprzez realizację przez nie zadań publicznych. Należy mieć jednak na uwadze, że mogą to być organizacje zarówno mające siedzibę na terenie powiatu, jak i pochodzące z innych powiatów, natomiast realizujące zadania na rzecz mieszkańców Powiatu Węgorzewskiego. Wiele jest wśród nich organizacji, które realizują usługi dla wybranej grupy osób bądź na niewielką skalę w swojej społeczności. Należy je również mieć na uwadze jako podmioty, które mogą stać się partnerami w realizacji usług społecznych.

5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej

5.1. Rodzina i dziecko

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje, m.in.: opiekuńczą, wychowawczą, emocjonalno-ekspresyjną oraz materialno-ekonomiczną. Co istotne, rodzina nie jest tworem odizolowanym od świata, lecz działającym w określonym otoczeniu (prawnym, instytucjonalnym, ekonomicznym, społeczno-kulturowym), które narzuca propagowane style życia, określa oczekiwania wobec osób, a także determinuje możliwości egzystencjalne. To właśnie ze środowiska, w którym funkcjonuje rodzina, pochodzi wiele zasobów oraz możliwości, z których korzystają jej członkowie, ale również płynie szereg zagrożeń oraz czynników utrudniających prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Dysfunkcyjność rodzin, która oznacza ich nieprzystosowanie do pełnienia przypisanych funkcji, stanowi poważne wyzwanie dla lokalnej polityki społecznej. Przenosi bowiem na państwo oraz na społeczeństwo potrzebę zapewnienia odpowiedniej ochrony i pomocy zwłaszcza dzieciom wychowującym się w niewydolnych rodzinach biologicznych albo pozbawionym opieki rodziców.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w 2022 roku stanowiła powód udzielania pomocy społecznej 42 rodzinom. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności opiekuńczo-wychowawczej zmniejszyła się o 9 (o 17,6%), natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 21 (o 11,4%).

Tabela 5. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat węgorzewski	51	184	43	181	42	163
Węgorzewo	30	110	20	75	22	86
Budry	14	48	12	63	12	48
Pozezdrze	7	26	11	43	8	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa wsparciem ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku objętych było 99 rodzin, w tym 39 z powodu potrzeby ochrony wielodzietności.

W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tego tytułu zmniejszyła się o 31, tj. o 23,8%, natomiast liczba osób spadła o 127, tj. o 23,6%.

Tabela 6. Potrzeba ochrony macierzyństwa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat węgorzewski	130	538	110	472	99	411
Węgorzewo	105	395	93	362	89	348
Budry	12	66	5	35	0	0
Pozezdrze	13	77	12	75	10	63

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu jej marginalizacji i degradacji społecznej, dążeniu do reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami.

W sytuacji gdy pomimo otrzymanego wsparcia rodziny nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej, sprawowanej w formie rodzinnej lub instytucjonalnej⁴. Jak wynika ze sprawozdań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, większość rodzin zastępczych w powiecie stanowią rodziny zastępcze spokrewnione, tj. rodziny, w których opiekunami dzieci są dziadkowie bądź rodzeństwo. Według stanu na koniec grudnia 2022 roku w powiecie funkcjonowało 21 takich rodzin. W dalszej kolejności było 9 rodzin zastępczych niezawodowych oraz 3 rodziny zastępcze zawodowe. Na koniec 2022 roku w 33 rodzinach zastępczych przebywało 42 dzieci. W trakcie roku w rodzinach zastępczych zabezpieczono łącznie 11 dzieci, natomiast rodzinną pieczę opuściło 4 dzieci, w tym 2 usamodzielniało się i założyło własne gospodarstwa domowe, jedno dziecko zostało przysposobione przez rodzinę zastępczą, w której przebywało i również jedno dziecko zostało przysposobione przez rodzinę spoza powiatu. Spośród usamodzielnianych wychowanków w 2022

⁴ Należy jednak podkreślić, iż potrzeba sprawowania pieczy zastępczej nie zawsze powstaje wtedy, gdy rodzice dzieci nie chcą lub nie potrafią wypełniać swoich obowiązków rodzicielskich. Może bowiem wynikać również z różnych sytuacji życiowych oraz zdarzeń losowych, takich jak śmierć lub ciężka choroba rodzica/ów.

roku siedmioro otrzymało pomoc na kontynuowanie nauki, ośmioro – pomoc na usamodzielnienie, a pięcioro – świadczenia na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

Część dzieci umieszczana jest w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W końcu 2022 roku w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywało 9 wychowanków, w wieku od 10 do 20 lat, z powiatu węgorskiego. W ciągu roku jedno dziecko usamodzielniało się i jedno dziecko zostało przeniesione z rodzinnej pieczy zastępczej do placówki opiekuńczo-wychowawczej. Jednej osobie udzielono pomocy pieniężnej na kontynuację nauki, dwoje usamodzielnianych wychowanków otrzymało jednorazową pomoc pieniężną na usamodzielnienie, a jedna osoba – pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

5.2. Niepełnosprawność, starość i zdrowie

W świetle art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w sensie prawnym terminem niepełnosprawność określa się „trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. We współczesnej literaturze przedmiotu pojawia się również ujęcie socjopolityczne, które rozróżnia upośledzenie czy uszkodzenie funkcjonowania narządu lub organizmu człowieka od niepełnosprawności rozumianej jako niekorzyści lub ograniczenia aktywności będące wynikiem takiej organizacji społeczeństwa, która nie bierze pod uwagę potrzeb, oczekiwań i możliwości ludzi niepełnosprawnych. Innymi słowy, w tym ujęciu niepełnosprawność jest bardziej rezultatem istnienia różnych barier oraz niedostosowania stosunków władzy i społeczeństwa niż zdeterminowana biologicznie⁵. Niepełnosprawność miewa różnorodne przejawy, wiąże się bowiem z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną lub psychofizyczną, jak również z trudnościami w komunikowaniu się oraz w funkcjonowaniu w społeczeństwie. Wśród głównych jej przyczyn można wskazać wady wrodzone, przewlekłe choroby, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej w przebiegu procesu starzenia się organizmu. Niepełnosprawność może wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Z uwagi na wysoką skalę występowania problemu w populacji, niepełnosprawność stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla polityki społecznej państwa i samorządów lokalnych. W świetle danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku w powiecie węgorskim zamieszkiwało w tym czasie 3 097 osób z niepełnosprawnościami, w tym 2 109 to były osoby z prawnie określoną niepełnosprawnością, natomiast 988 osób to osoby, których dotyczyła tylko niepełnosprawność w sensie biologicznym.

Niepełnosprawność dotyczy najczęściej osób w wieku poprodukcyjnym. W takim wieku było 1 607 osób z niepełnosprawnościami w powiecie, czyli 51,9% ogółu. Dość dużą grupę są również osoby w wieku produkcyjnym, które w liczbie 1 303 stanowiły 42,1%. Osoby w wieku przedprodukcyjnym to 6,0% osób z niepełnosprawnościami w powiecie.

⁵ Por. C. Barnes, G. Mercer, *Niepełnosprawność*, tłum. P. Morawski, Warszawa 2008, s. 18-20.

Tabela 7. Osoby z niepełnosprawnościami według płci i kategorii w Powiecie Węgorzewskim według danych Narodowego Spisu Powszechnego 2021

Wyszczególnienie	Osoby niepełnosprawne ogółem	Osoby niepełnosprawne prawnie	Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie
Powiat węgorzewski	3 097	2 109	988
Węgorzewo	2 263	1 583	680
Budry	361	240	121
Pozezdrze	473	286	187

Źródło: dane NSP 2021.

W świetle danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Giżycku w latach 2020-2022 roku do niepełnosprawnych zaliczono 619 osób z Powiatu Węgorzewskiego wydając 441 orzeczeń z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności, 133 z dwoma symbolami i 45 orzeczeń z trzema symbolami.

W zakresie rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych PCPR udziela wsparcia ze środków PFRON w postaci dofinansowania uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, a także dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. W 2022 roku dofinansowano 444 wnioski na zakup przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, a także dofinansowano 19 wniosków w zakresie likwidacji barier architektonicznych, technicznych oraz w komunikowaniu się.

Niepełnosprawność stanowi jeden z dominujących powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom powiatu. W 2022 roku z pomocy z tego tytułu skorzystało 170 rodzin, w których było 271 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin spadła o 30, tj. o 15,0%, natomiast liczba osób w rodzinach zmniejszyła się o 89, tj. o 24,7%.

Tabela 8. Niepełnosprawność jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat węgorzewski	200	360	184	299	170	271
Węgorzewo	166	274	154	240	131	183
Budry	23	60	16	31	22	46
Pozezdrze	11	26	14	28	17	42

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Mieszkańcy powiatu korzystają z pomocy społecznej również z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. W 2022 roku wsparcie z tego tytułu otrzymywało 291 rodzin, w których było 407 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się 37, tj. o 11,3%, natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 95, tj. o 18,9%.

Tabela 9. Długotrwała i ciężka choroba jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat węgorzewski	328	502	298	419	291	407
Węgorzewo	299	441	276	375	262	360
Budry	19	38	12	25	16	33
Pozezdrze	10	23	10	19	13	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Mieszkańcom, którzy doświadczają problemu niepełnosprawności oraz przewlekłej choroby, gminy organizują usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. Osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącym samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia przez gminę w domu pomocy społecznej.

Warto tu nadmienić, że niepełnosprawność i długotrwała choroba nierzadko dotyczy osób starszych, na co wskazują m.in. dane dotyczące ekonomicznych grup wieku osób z niepełnosprawnościami, pochodzące z NSP 2021. Trzeba brać to pod uwagę szczególnie w kontekście postępującego starzenia się społeczeństwa, które spowoduje, że w najbliższych latach coraz więcej osób będzie wymagało wsparcia ze względu na wiek, chorobę czy niepełnosprawność. W 2022 roku już 13,5% mieszkańców Powiatu Węgorzewskiego miało 70 lub więcej lat, a 2,4% było w wieku od 85 lat wzwyż. Indywidualna sytuacja poszczególnych osób starszych jest bardzo zróżnicowana w zależności m.in. od cech osobowościowych, statusu materialnego, miejsca zamieszkania, poziomu sprawności organizmu, wsparcia rodziny. Zasadniczo jednak seniorzy zmagają się z problemami takimi jak przewlekłe i/lub ciężkie choroby, trudny dostęp do lekarzy specjalistów i rehabilitacji, bariery architektoniczne, niskie emerytury i świadczenia socjalne, samotność, stereotypy i dyskryminacja społeczna.

Istotnym zagadnieniem, które należy wyodrębnić, jest kwestia zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu. Temat ten został podjęty podczas pierwszego w Polsce badania epidemiologicznego zaburzeń psychicznych pt.: „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych

i dostęp do psychiatrycznej opieki zdrowotnej” (EZOP Polska), przeprowadzonego w 2012 roku. Wyniki wskazywały, że potencjalnymi pacjentami systemu opieki psychiatrycznej w Polsce mogło być łącznie od 6 do 7,5 mln osób. Największą grupę zaburzeń stanowiły zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych (12,8%), przy czym aż 11,9% to zaburzenia stanowiące następstwa nadużywania alkoholu. Na kolejnych miejscach wskazywane były zaburzenia nerwicowe (ok. 10%), impulsywne zaburzenia zachowania (3,5%) oraz zaburzenia nastroju (3,5%), w tym aż 3% stanowiła depresja⁶.

Szczególnie po okresie pandemii i związanej z nią izolacji społecznej, sygnalizuje się wzrost zagrożenia w szczególności uzależnieniem od internetu i gier, cyberprzemocą, a także wzrost skali występowania depresji i zaburzeń psychicznych, szczególnie u dzieci i młodzieży. Mogą one objawiać się nieco inaczej niż u dorosłych, poprzez m.in. nasilenie zachowań agresywnych, destrukcyjnych i autodestrukcyjnych, takich jak na przykład samookaleczanie. W świetle raportu „Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym” z badania przeprowadzonego na zlecenie Fundacji UNaweza, obraz dzieci i młodzieży, jaki wyłania się z pozyskanych wyników, to obraz przepełniony samotnością, skrajnie niską samooceną i niskim poczuciem sprawczości. Roboczo nazwaliśmy ten stan „triadą kryzysu psychicznego dzieci i młodzieży”, która przyczynia się między innymi do dramatycznego wzrostu myśli samobójczych wśród młodych ludzi, zachowań samobójczych i podejmowanych zamachów samobójczych. W dużym uproszczeniu dzieci w kryzysie psychicznym to dzieci przekonane o tym, że nic nie znaczą, niczego nie potrafią i dla nikogo nie są ważne. Obraz ten dopełnia niski poziom zaufania społecznego młodych, brak wiary w skuteczność profesjonalnej pomocy czy wsparcia społecznego i skala doświadczanej przemocy rówieśniczej, domowej oraz doświadczania hejtu⁷.

Powyższe liczby oraz przeprowadzone badania wskazują na skalę potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób z zaburzeniami psychicznymi, w obszarze likwidacji barier. Wyzwania, z którymi na co dzień borykają się te osoby, to nie tylko utrudniony dostęp do dóbr i usług publicznych, wynikający z barier urbanistycznych, architektonicznych i komunikacyjnych, ale także izolacja społeczna oraz niski poziom świadomości społecznej na temat potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym panujących stereotypów i uprzedzeń. Istotna jest również kwestia aktywności zawodowej, która pozostaje na dość niskim poziomie z różnych względów, zarówno indywidualnych, takich jak stan zdrowia czy cechy osobowościowe, jak i zewnętrznych związanych z uwarunkowaniami rynku pracy, komunikacyjnymi i dostępnością przestrzeni publicznej dla osób o różnych rodzajach niepełnosprawności.

Ponadto prognozowane postępowanie zjawiska „starzenia się” społeczeństwa będzie wymagało systematycznego rozwoju środowiskowych form wsparcia m.in. w postaci dziennych domów pobytu, klubów seniora, a także usług opiekuńczych. Wysiętek instytucji publicznych i organizacji obywatelskich powinien zostać położony również na kreowanie warunków aktywności społecznej, sprzyjających dobrostanowi psychofizycznemu oraz pomyślnemu starzeniu się. Działania te powinny być prowadzone równoległe z rozwojem systemu ochrony zdrowia

⁶ https://ezop.edu.pl/wp-content/uploads/2019/07/EZOP-I_Raport_min.pdf

⁷ J. Flis, M. Dębski, *Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym*. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi. 2023., s. 6.

w powiecie oraz działaniami ukierunkowanymi na zwiększanie świadomości społecznej oraz odpowiedzialności ludności za „zdrowe starzenie się”.

Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze potrzebę zmiany postrzegania roli seniorów w społeczeństwie. Osoby w wieku od 60 lat wzwyż to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

5.3. Aktywizacja zawodowa

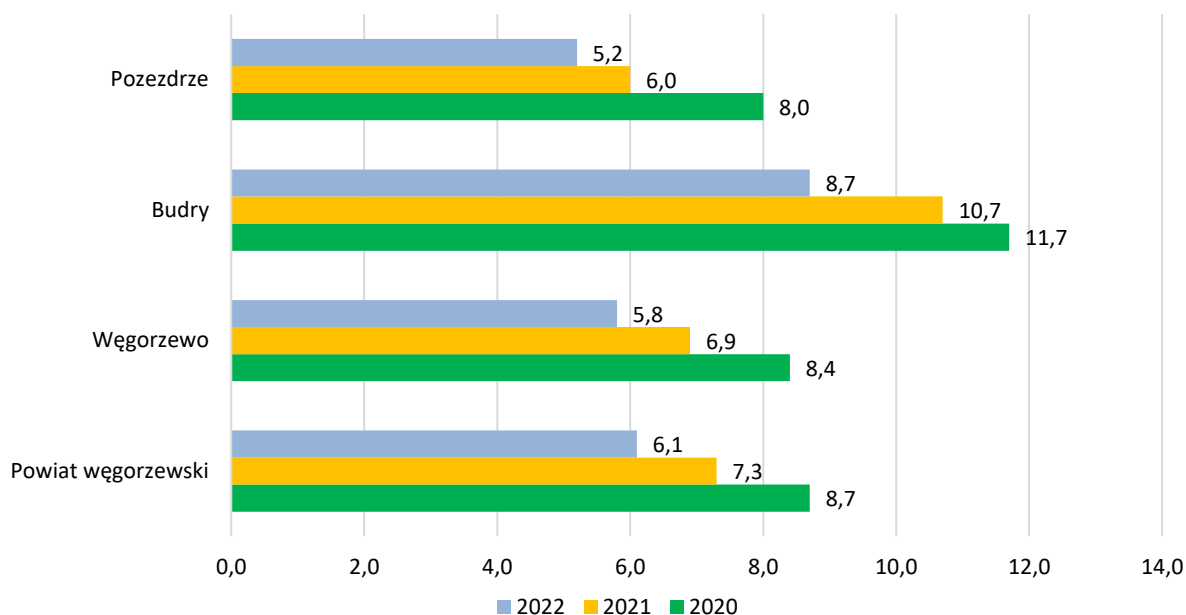
Aktywizacja zawodowa obejmuje szereg działań podejmowanych w celu zapewnienia równowagi na rynku pracy, z jednej strony poprzez oddziaływanie na osoby bezrobotne i bierne zawodowo, a z drugiej poprzez wspieranie pracodawców ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności skierowanych do osób z grup defaworyzowanych.

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Mowa w tym przypadku o tzw. bezrobociu rejestrowanym, jednak warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w urzędzie pracy to jedynie część mieszkańców powiatu, którzy nie posiadają zatrudnienia. Pozostałe to osoby bezrobotne nie zarejestrowane (poszukujące pracy we własnym zakresie) oraz osoby bierne zawodowo, które nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji, stan zdrowia uniemożliwiający podjęcie aktywności zawodowej, opiekę nad dziećmi i/lub innymi osobami zależnymi, czasem też niechęć do oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej. Oddzielną grupę stanowią zaś osoby pracujące w *szarej strefie*, czyli zatrudnione bez umowy o pracę lub innej legalnej formy zatrudnienia.

Liczba bezrobotnych z terenu Powiatu Węgorzewskiego zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Węgorzewie na koniec 2022 roku wynosiła 742 osoby, z czego 69,4% stanowili mieszkańcy gminy Węgorzewo, 18,1% to mieszkańcy gminy Budry, a 12,5% to mieszkańcy gminy Pozezdrze. W odniesieniu do 2020 roku liczba bezrobotnych w powiecie zmniejszyła się o 363 osoby, tj. o 32,9%.

Informacji o poziomie aktywności zawodowej mieszkańców poszczególnych gmin dostarcza w szczególności wskaźnik odsetka bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W Powiecie Węgorzewskim w 2022 roku wynosił on 6,1%, co oznacza spadek w porównaniu do 2020 roku o 2,6 punktu procentowego. Na niższym poziomie niż w powiecie kształtował się w gminie Węgorzewo (5,8%) oraz w gminie Pozezdrze (5,2%), na wyższym natomiast – w gminie Budry, gdzie wynosił 8,7%.

Wykres 5. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Powiecie Węgorzewskim w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W trudniejszym położeniu na lokalnym rynku pracy są kobiety, które w 2022 roku w liczbie 377 stanowiły 50,8% bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie. Ich odsetek w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2022 roku wynosił 7,0%, podczas gdy w przypadku mężczyzn kształtował się na poziomie 5,4%. We wszystkich gminach powiatu wartość tego wskaźnika kształtuje się w podobny sposób, wskazując na mniejszą aktywność zawodową kobiet.

Nie tylko płeć okazuje się być czynnikiem różnicującym dostęp do rynku pracy. Duży wpływ na to ma również poziom wykształcenia. Na koniec 2022 roku 30,7% bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne, podstawowe bądź niepełne podstawowe, w dalszej kolejności należy wskazać osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub branżowym (29,5%). Ponad jedną piątą stanowiły osoby o wykształceniu policealnym oraz średnim zawodowym (20,4%), a 12,9% to osoby o wykształceniu średnim ogólnokształcącym. Jedynie 6,5% bezrobotnych posiada wyższe wykształcenie.

Bezrobocie w szczególny sposób dotyka osoby młode, w wieku potencjalnie największej aktywności zawodowej. W Powiecie Węgorzewskim na koniec 2022 roku osoby do 30 roku życia stanowiły 25,5% ogółu bezrobotnych, przy czym bezrobotni w wieku do 25 lat to 14,6% wszystkich zarejestrowanych. W porównaniu do 2020 roku liczba osób do 30 roku życia zmniejszyła się o 64, tj. o 25,3%, a odsetek w strukturze bezrobocia wzrósł o 2,6 punktu procentowego.

Aktywizacja zawodowa osób w najmłodszych kategoriach wiekowych jest trudna, ponieważ często nie posiadają one kwalifikacji zawodowych oraz doświadczenia zawodowego odpowiadającego potrzebom pracodawców. Z drugiej strony, młodzi ludzie często nie znają lokalnego rynku pracy, mają też wygórowane oczekiwania, w tym płacowe, oraz brakuje im odpowiedniej motywacji i nawyków ważnych w pracy.

Tabela 10. Wybrane kategorie bezrobotnych w Powiecie Węgorzewskim w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Ogółem	1 105	100,0%	904	100,0%	742	100,0%
Kobiety	534	48,3%	447	49,4%	377	50,8%
Do 25 roku życia	148	13,4%	123	13,6%	108	14,6%
Do 30 roku życia	253	22,9%	233	25,8%	189	25,5%
Powyżej 50 roku życia	366	33,1%	297	32,9%	227	30,6%
Długotrwale bezrobotni	531	48,1%	500	55,3%	343	46,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Należy również zwrócić uwagę na to, że 30,6% zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2022 roku stanowiły osoby powyżej 50 roku życia. Sytuacja tych osób nierzadko jest skomplikowana. Mogą to być osoby dysponujące wieloletnim doświadczeniem zawodowym, ale przy tym mieć nieaktualne kwalifikacje; lub nie mieć doświadczenia w pracy w ogóle ze względu na wcześniejsze zajmowanie się domem i wychowaniem dzieci bądź podlegać stereotypom dotyczącym osób starszych na rynku pracy. Wszystko to może mieć wpływ na trudności w znalezieniu zatrudnienia. W porównaniu do 2020 roku liczba bezrobotnych powyżej 50 roku życia zmniejszyła się o 139 (o 38,0%), natomiast ich odsetek w ogóle spadł o 2,5 punktu procentowego.

Znaczenie istniejących na rynku pracy barier oraz czynników utrudniających podjęcie zatrudnienia, może odzwierciedlić się w wydłużaniu się okresu pozostawania mieszkańców w rejestrach powiatowego urzędu pracy. Pomimo zmniejszania rozmiarów bezrobocia rejestrowanego problemem pozostaje nadal długotrwałe bezrobocie, rozumiane jako pozostawanie przez bezrobotnego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Osoby należące do kategorii osób długotrwale bezrobotnych w 2022 roku, w liczbie 343, stanowiły 46,2% wszystkich bezrobotnych w powiecie. W porównaniu do 2020 roku ich liczba zmniejszyła się o 188 (o 35,4%), a odsetek w strukturze zmniejszył się o 1,9 punktu procentowego.

Tabela 11. Bezrobocie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat węgorzewski	367	944	349	882	306	732
Węgorzewo	247	563	231	512	202	435
Budry	89	282	84	247	71	201
Pozezdrze	31	99	34	123	33	96

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Bezrobocie stanowi jeden z dominujących powodów korzystania przez mieszkańców powiatu z pomocy społecznej. W 2022 roku z tego powodu wsparcie z tego tytułu otrzymało 306 rodzin, w których były 732 osoby. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 61, tj. o 16,6%, natomiast liczba osób spadła o 212, czyli o 22,5%.

Osoby zarejestrowane w urzędzie pracy obejmowane są szeregiem usług i instrumentów rynku pracy, które mają pomóc im nabyć doświadczenie zawodowe i kwalifikacje adekwatne do potrzeb rynku pracy, zwiększyć kompetencje interpersonalne i motywację do podjęcia zatrudnienia, a w konsekwencji wesprzeć w znalezieniu pracy. Obecny rynek pracy z jednej strony wydaje się otwarty na osoby aktywne i zmotywowane, które najczęściej w dość krótkim czasie znajdują zatrudnienie.

Z drugiej jednak strony część osób zarejestrowanych to osoby przez wiele lat bierne zawodowo, nie mające motywacji do podjęcia pracy, doświadczające barier edukacyjnych i komunikacyjnych, wykazujące się roszczeniową postawą bądź których stan zdrowia nie pozwala na podjęcie zatrudnienia. Zwykle zostają one dłużej w rejestrze urzędu pracy, a ich aktywizacja nie przynosi długoterminowych efektów. Trudno obecnie prognozować też jakie skutki dla lokalnego rynku pracy przyniesie stan epidemii, a także wojna na Ukrainie i związany z nią napływ uchodźców do Polski. Istotna będzie jednak ścisła współpraca instytucji rynku pracy oraz jednostek pomocy i integracji społecznej, a także położenie większego nacisku w polityce społecznej na promowanie aktywności i przedsiębiorczości.

5.4. Osoby i rodziny w kryzysie

Kryzys oznacza stan nierównowagi wewnętrznej i jest związany z wydarzeniami życiowymi, wymagającymi istotnych zmian i rozstrzygnięć. Charakteryzuje się tym, że ma swój początek i koniec, zakłada się, że jest sytuacją przejściową, którą można przezwyciężyć. Osoba lub rodzina dotknięta kryzysem często nie jest jednak w stanie pokonać przeszkód, a przedłużające się trudności mogą powodować zniechęcenie oraz utratę wiary we własne siły i możliwości.

Jednym z czynników, który może generować sytuacje kryzysowe, jest uzależnienie. W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, stanowi ono stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie.

Uzależnienie w kontekście dysfunkcji społecznych należy jednak rozumieć szerzej i dwojako – jako silną i nabytą potrzebę 1) zażywania konkretnych substancji takich jak alkohol (alkoholizm), narkotyki (narkomania) czy lekarstwa (lekomania); 2) wykonywania określonych czynności (np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, robienie zakupów, granie w gry komputerowe). W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Specyfika problemu uzależnień powoduje, że dokładne określenie jego skali i zasięgu nie jest możliwe, szczególnie w przypadku alkoholizmu czy narkomanii. Osoby nimi dotknięte lub członkowie ich rodzin mogą przez długi czas nie uświadamiać sobie jego istnienia, mogą też chcieć ukrywać go ze względu na obawę przed ostracyzmem społecznym. Dane oraz badania społeczne przeprowadzane w tym zakresie wskazują jednak na to, że uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych stanowią dość poważny problem społeczny. W świetle raportu „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania”, w 2017 roku najistotniejszym czynnikiem ryzyka łącznego obciążenia chorobami mężczyzn było palenie tytoniu, odpowiadające za utratę 17,2% lat przeżytych w zdrowiu. Dla spożywania alkoholu wskazany odsetek lat wyniósł 14,0% wśród mężczyzn i 2,4% wśród kobiet⁸.

Zachowania autodestrukcyjne – tj. nadużywanie alkoholu, zażywanie narkotyków oraz palenie papierosów – stanowią jeden z elementów badań w ramach „Diagnozy społecznej 2015”. W świetle ich wyników, do nadużywania alkoholu w 2015 roku przyznało się 6,21% badanych, natomiast do sięgania po alkohol w trudnych sytuacjach życiowych – 3,53%. Zdecydowanie częściej alkoholu nadużywają mieszkańcy dużych miast (niż małych lub wsi), osoby w średnim wieku, bogaci i biedni (od średniozamożnych), prywatni przedsiębiorcy (niż pracownicy) oraz bezrobotni (niż pracujący)⁹.

Grupą szczególnie zagrożoną uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest młodzież. Tematyce uzależnień wśród młodzieży poświęcony jest dokument „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r. Europejski Program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD”. W świetle przedstawionych w nim wyników już 80,0% gimnazjalistów oraz 92,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało za sobą próbę picia alkoholu. Doświadczenia z paleniem papierosów miała połowa gimnazjalistów oraz dwie trzecie starszych uczniów; natomiast biorąc pod uwagę narkotyki, na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia i eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz, na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza, a na trzecim miejscu substancje wziewne. Powyższe wyniki, pomimo iż wykazywały niejednokrotnie tendencję spadkową w porównaniu do wcześniejszych badań tego typu, nie napawają jednak optymizmem. Wskazują bowiem na wciąż istniejące zagrożenie uzależnieniami od różnego rodzaju substancji psychoaktywnych wśród młodzieży.

W świetle danych ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu skorzystało 56 rodzin, w których było 96 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tego powodu zmniejszyła się o jedną, natomiast liczba osób w rodzinie wzrosła o 16, tj. o 20,0%. Narkomania w statystykach pomocy społecznej występuje sporadycznie – w 2022 roku pomoc społeczną z tego tytułu w Powiecie Węgorzewskim przyznano 1 osobie, w 2021 roku były to 3 osoby, a w 2020 roku – 4 osoby.

⁸ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, red. B. Wojtyniak, P. Goryński, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2018, s. 388-398.

⁹ *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego 2015, s. 294-299.

Tabela 12. Alkoholizm jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat węgorzewski	57	80	53	76	56	96
Węgorzewo	50	68	45	59	43	65
Budry	3	3	2	2	1	1
Pozezdrze	4	9	6	15	12	30

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Warto jednak mieć na uwadze, że pomimo nadal istniejącego problemu dostępności różnego rodzaju substancji psychoaktywnych, obecnie coraz bardziej powszechne stają się zagrożenia uzależnieniami behawioralnymi, w tym od internetu, mediów społecznościowych, gier elektronicznych itd. Uzależnienia lub brak higieny cyfrowej, a także przebywanie dużo czasu w świecie wirtualnym sprzyja wyalienowaniu młodzieży, zaburzeniom psychicznym, trudnościom w komunikowaniu się, a także niechęci do podejmowania kontaktów społecznych. Istotnym problemem może również stać się cyberprzemoc i poczucie anonimowości w sieci, przez które młodzież „pozwala” sobie na hejtowanie, szantaż oraz inne negatywne zachowania.

Jednym z problemów rodzin zamieszkujących Powiat Węgorzewski jest przemoc. Definicja ustawowa przemocy domowej została zawarta w art. 2 ust 1 pkt 1) *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. W jej świetle stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

W punktach 2) i 3) ww. ustawy zdefiniowano natomiast osobę doznającą przemocy domowej oraz osobę stosującą przemoc domową. W świetle tych definicji za osobę doznającą przemocy domowej można uznać następujące osoby, wobec których stosowana jest przemoc domowa:

- a) małżonka, także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,

- b) wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków,
- c) rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków,
- d) osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- e) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- f) osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- g) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,
- h) małoletniego.

Przez osobę doznającą przemocy domowej należy także rozumieć małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej wobec osób, o których mowa powyżej. Osoba stosująca przemoc domową to natomiast osoba pełnoletnia, która dopuszcza się przemocy domowej wobec wymienionych osób.

Pojęcie przemocy domowej zastąpiło dotychczas stosowane pojęcie przemocy w rodzinie poprzez uchwalenie i wejście w życie *Ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. Zmiany wprowadzone tą ustawą były gruntowne i dotyczyły wielu wcześniejszych zapisów, co spowodowało konieczność nowego spojrzenia na zjawisko przemocy.

W świetle danych ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku z powodu przemocy w rodzinie wsparcie otrzymało łącznie 5 rodzin, w których żyło 13 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się o dwie, natomiast liczba osób w tych rodzinach wzrosła o dwie. Informacje te nie wyczerpują jednak skali zjawiska przemocy domowej, która jest widoczna w działalności zespołów interdyscyplinarnych oraz instytucji zaangażowanych w realizację procedury „Niebieskie Karty”.

Tabela 13. Przemoc w rodzinie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat węgorzewski	7	11	6	12	5	13
Węgorzewo	7	11	6	12	5	13
Budry	0	0	0	0	0	0
Pozezdrze	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

W kontekście sytuacji kryzysowej należy wspomnieć o sytuacji migrantów i uchodźców, którzy mogą doświadczać ubóstwa, trudności w integracji czy aktywizacji zawodowej, a także innych problemów związanych z przyjazdem do obcego kraju. Cudzoziemcy w Polsce mogą korzystać ze wsparcia w ramach Indywidualnych Programów Integracji, które mają na celu wspomóc ich

w nabyciu kompetencji niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w naszym kraju. Raport z kontroli przeprowadzonej przez NIK pn. „Pomoc społeczna dla uchodźców” wskazuje, że jak dotąd system pomocy społecznej nie stwarza uchodźcom odpowiednich warunków do integracji i samodzielnego życia¹⁰. W związku z tym, iż ruchy migracyjne obecnie nasilają się, należy mieć na uwadze działania skierowane do tej grupy osób.

Analizując powyższe wyzwania strategiczne należy mieć na uwadze również wyzwania o charakterze przekrojowym, które dotyczą każdego z pozostałych, wpływając na zasoby i potencjał powiatu do sprostania im. Wyzwania te dotyczą przede wszystkim procesu deinstytucjonalizacji i rozwoju systemu usług społecznych, zapewniającego ich dostępność na jak najwyższym i dostosowanym do potrzeb poziomie, a także wzmocnienia kapitału społecznego i współpracy z sektorem ekonomii społecznej. Ich uwzględnienie umożliwi efektywną realizację założonych celów.

¹⁰ <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10216,vp,12539.pdf>

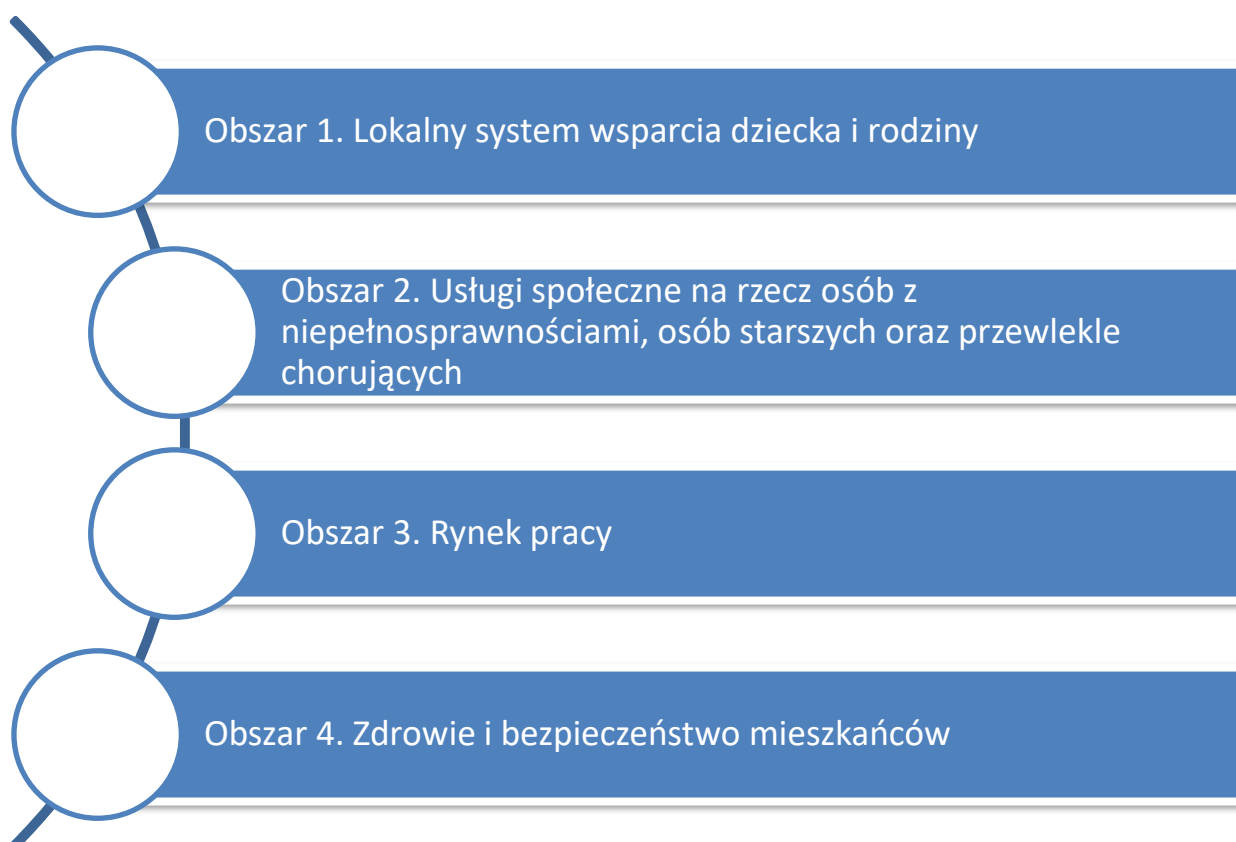
6. Cele, priorytety i kierunki działań

Część operacyjną *Strategii rozwiązywania problemów społecznych w powiecie węgorszewskim na lata 2024-2030* usystematyzowano w formie obszarów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego obszaru polityki społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane. Dlatego też należy je rozpatrywać łącznie jako elementy składowe wizji rozwoju, zaś wdrożenie założeń jednego priorytetu będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Kierunek zaplanowanych działań wyznacza cel główny Strategii, który brzmi następująco:

Zwiększenie dostępności oraz jakości usług społecznych służących poprawie jakości życia mieszkańców Powiatu Węgorszewskiego

W ramach każdego obszaru wyznaczono cel strategiczny, cele operacyjne oraz kierunki działań, które będą służyć ich realizacji, a także określono prognozę zmian w zakresie objętym Strategią. Wszystkie cele i działania będą realizowane w całym horyzoncie czasowym Strategii, tj. w latach 2024-2030, dlatego odstąpiono od określania szczegółowych harmonogramów. W każdym z obszarów określono również wskaźniki realizacji działań oraz prognozę zmian, jakie mogą nastąpić jeżeli Strategia będzie efektywnie wdrażana. W odpowiedzi na zdefiniowane wyzwania określono następujące obszary strategiczne:

Obszar 1. Lokalny system wsparcia dziecka i rodziny

Cel strategiczny 1. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny

Cele operacyjne:	<p>2.1. Wzmacnianie kompetencji rodziców oraz prawnych opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci.</p> <p>2.2. Zwiększenie dostępności usług wsparcia dla rodzin doświadczających trudności życiowych, w tym przemocy i sytuacji kryzysowej.</p> <p>2.3. Tworzenie warunków rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz podniesienie standardów funkcjonowania rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Zapewnienie rodzicom, opiekunom oraz osobom przygotowującym się do założenia rodziny możliwości zdobywania wiedzy i umiejętności, np. w ramach „Szkoły dla rodziców i wychowawców”, treningów kompetencji rodzicielskich, konsultacji ze specjalistami, akcji i kampanii społecznych.2) Ułatwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego (w tym m.in. psychologicznego, pedagogicznego, socjoterapeutycznego, prawnego, mediacji) rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych.3) Rozwój sieci placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej, działających np. jako kluby, świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne.4) Wspieranie rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych m.in. w postaci pracy socjalnej, asystentury rodzinnej, pomocy rodzin wspierających i wolontariuszy, organizacji grup samopomocowych.5) Tworzenie warunków do powstawania i funkcjonowania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych poprzez pozyskiwanie, szkolenie oraz kwalifikowanie kandydatów do pełnienia tych funkcji, jak również prowadzenie różnorodnych kampanii społecznych.6) Praca z rodzicami oraz dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej w celu wsparcia powrotu małoletnich do rodziny biologicznej.7) Organizowanie wsparcia dla rodzin zastępczych, obejmującego w szczególności poradnictwo (m.in. wychowawcze, psychologiczne, medyczne, prawne), zapewnianie szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, wsparcie ze strony rodzin pomocowych.8) Działania na rzecz integracji środowiska rodzin zastępczych, takie jak np. festyny i pikniki integracyjne, grupy wsparcia, wycieczki.9) Kompleksowe wsparcie dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.10) Działania na rzecz tworzenia mieszkań treningowych dla usamodzielnianych wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych.

Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie liczby rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. • Zmniejszenie skali problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach. • Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. • Podniesienie jakości rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. • Wzrost udziału rodzinnych form pieczy zastępczej. • Wzrost poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego. • Liczba zatrudnionych koordynatorów pieczy zastępczej. • Liczba funkcjonujących na terenie powiatu rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. • Liczba rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka przypadających na jednego koordynatora pieczy zastępczej. • Liczba przeszkolonych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. • Liczba dzieci umieszczonych w danym roku oraz łączna liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej, z uwzględnieniem form rodzinnych. • Liczba dzieci opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze, objętych procesem usamodzielniania. • Liczba dzieci, które po pobycie w pieczy zastępczej powróciły do rodziny biologicznej. • Liczba wychowanków, korzystających ze wsparcia w zakresie usamodzielniania.

Obszar 2. Usługi społeczne na rzecz osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz przewlekle chorujących

Cel strategiczny 2. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz przewlekle chorujących do kompleksowych usług społecznych.

Cele operacyjne:	<p>3.1. Tworzenie możliwości wszechstronnego rozwoju oraz aktywności osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych.</p> <p>3.2. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych do szerokiego zakresu usług społecznych.</p> <p>3.3. Podejmowanie działań zmierzających do lepszego funkcjonowania w życiu społecznym osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych.</p> <p>3.4. Zwiększenie dostępności wsparcia dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Działania na rzecz aktywnej integracji społecznej, zawodowej, zdrowotnej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami, w tym m.in. organizacja spotkań z doradcą zawodowym, pracodawcami, psychologami, a także zapewnianie dostępności komunikacyjnej tych działań.2) Wspieranie funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej w powiecie.3) Wsparcie osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu m.in. organizowania szkoleń dla opiekunów oraz tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej.4) Rozwój bazy placówek rehabilitacyjnych, punktów zaopatrzenia i wypożyczalni sprzętu oraz dofinansowania do udziału w turnusach rehabilitacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami.5) Udzielanie dofinansowania do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania osób z niepełnosprawnościami, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych.6) Tworzenie różnych form mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi, osób starszych i przewlekle chorych.7) Przystosowanie funkcjonowania instytucji użyteczności publicznej do potrzeb i ograniczeń osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, a także likwidacja barier architektonicznych i transportowych w przestrzeni publicznej.8) Zwiększanie dostępności rehabilitacji zawodowej, organizacja poradnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami.9) Upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu na rzecz osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, przewlekle chorujących, a także wolontariatu międzypokoleniowego

	<p>10) Rozwój placówek udzielających pomocy osobom z niepełnosprawnościami oraz osobom starszym w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, sprawujących opiekę nad uczestnikami, stymulujących ich intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność.</p> <p>11) Realizacja programów informacyjno-edukacyjnych dotyczących zdrowia psychicznego.</p> <p>12) Zapewnienie dostępu osób w kryzysie zdrowia psychicznego i ich rodzin do różnych form pomocy, a także wsparcia bytowego i mieszkaniowego.</p> <p>13) Inicjowanie i wspieranie usług z zakresu pomocy psychologicznej i terapeutycznej dla osób dotkniętych kryzysem psychicznym, zaburzeniami i chorobami psychicznymi oraz ich rodzin i opiekunów.</p>
Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych w życiu społecznym. • Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. • Rozwój usług społecznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz przewlekle chorych. • Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, osób przewlekle chorych oraz ich rodzin. • Włączenie społeczne osób w kryzysie zdrowia psychicznego, z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin i opiekunów.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba działających WTZ i liczba uczestników. • Liczba utworzonych i funkcjonujących miejsc wsparcia dziennego i całodobowego/liczba uczestników. • Liczba placówek rehabilitacyjnych oraz punktów zaopatrzenia i wypożyczalni sprzętu niezbędnego do funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami. • Liczba osób, które skorzystały z dofinansowania na zakup sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych. • Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały z dofinansowań do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania. • Liczba osób korzystających z turnusów rehabilitacyjnych.

Obszar 3. Rynek pracy

Cel strategiczny 3. Zwiększenie kompetencji mieszkańców do podejmowania zatrudnienia lub działalności gospodarczej.

Cele operacyjne:	<p>4.1. Wzmocnienie kompetencji i kwalifikacji mieszkańców, adekwatnych do potrzeb rynku pracy.</p> <p>4.2. Wzrost znaczenia ekonomii społecznej w sferze aktywizacji zawodowej osób zagrożonych marginalizacją.</p> <p>4.3. Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności rynku pracy dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób ze szczególnymi potrzebami.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Organizacja szkoleń i warsztatów służących podnoszeniu kompetencji osobistych i społecznych niezbędnych do prawidłowego pełnienia ról zawodowych, a także kształtujących postawy przedsiębiorcze.2) Organizacja szkoleń, kursów zawodowych oraz form przygotowania zawodowego dorosłych dostosowujących kwalifikacje do potrzeb rynku pracy.3) Realizacja staży u lokalnych pracodawców, w szczególności dla osób nie posiadających doświadczenia zawodowego.4) Monitoring lokalnego rynku pracy pod kątem zawodów deficytowych i nadwyżkowych, zapotrzebowania pracodawców na konkretne kwalifikacje oraz identyfikacji nisz rynkowych możliwych do zagospodarowania przez nowe firmy, w tym podmioty ekonomii społecznej).5) Organizacja targów, giełd pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami służących wsparciu osób poszukujących zatrudnienia.6) Wspieranie powstawania i funkcjonowania klubów i centrów integracji społecznej w powiecie.7) Zapewnienie dostępu do usług animacji, doradztwa, szkoleń i promocji dla osób oraz podmiotów rozpoczynających lub prowadzących działalność w sektorze ekonomii społecznej.8) Wsparcie finansowe oraz opieka biznesowa dla osób zakładających jednoosobową działalność gospodarczą lub spółdzielnię socjalną, a także dla firm tworzących nowe miejsca pracy, w tym dedykowane osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.9) Programy zwiększające szanse osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy, uwzględniające m.in. tworzenie miejsc pracy w warunkach chronionych oraz zatrudnienie trenerów pracy.10) Wspieranie aktywności zawodowej osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy, m.in. osoby młodych, długotrwale bezrobotnych, osób powyżej 50. roku życia

Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie poziomu bezrobocia w powiecie, w tym wśród grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. • Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia. • Zwiększenie aktywności i mobilności zawodowej mieszkańców. • Zmniejszenie skali zagrożenia ubóstwem związanym z brakiem pracy. • Rozwój przedsiębiorczości, w tym w obszarze ekonomii społecznej. • Zmniejszenie skali tzw. „szarej strefy”.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP, w tym kobiet, osób do 30 roku życia, osób powyżej 50 lat, osób z niepełnosprawnościami. • Liczba i odsetek osób długotrwale bezrobotnych. • Liczba osób bezrobotnych, które podjęły zatrudnienie, w tym subsydiowane i niesubsydiowane. • Liczba osób, które zostały objęte stażami, pracami społecznie użytecznymi, szkoleniami zawodowymi. • Liczba pracodawców, którzy otrzymali wsparcie ze środków publicznych na zatrudnienie osoby bezrobotnej. • Liczba osób, które otrzymały wsparcie na założenie jednoosobowej działalności gospodarczej. • Liczba funkcjonujących klubów i centrów integracji społecznej w powiecie.

Obszar 4. Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców

Cel strategiczny 5. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa oraz dobrostanu mieszkańców powiatu.

Cele operacyjne:	<p>5.1. Wzrost świadomości społecznej na temat zdrowia i bezpieczeństwa.</p> <p>5.2. Poprawa dostępu osób uzależnionych i współuzależnionych do wsparcia w poradeniu sobie z problemem.</p> <p>5.3. Zwiększanie wsparcia i ochrony osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy oraz wzmocnienie oddziaływań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc.</p> <p>5.4. Integracja i włączenie społeczne cudzoziemców.</p>
Kierunki działań:	<ol style="list-style-type: none">1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy domowej.2) Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących przemocy domowej, zachowań agresywnych, uzależnień oraz bezpieczeństwa publicznego.3) Zwiększenie dostępności terapii dla osób uzależnionych oraz współuzależnionych od substancji psychoaktywnych, a także programów wspierających dalsze zdrowienie oraz programów redukcji szkód.4) Wspieranie funkcjonowania grup wsparcia i grup samopomocowych dla osób uzależnionych, współuzależnionych oraz dorosłych dzieci alkoholików.5) Działania umożliwiające ochronę ofiar przed dalszym krzywdzeniem poprzez szybką i skuteczną interwencję, odizolowanie ofiar od sprawcy przemocy oraz opracowanie i wdrażanie planu pomocy dostosowanego do potrzeb, zasobów i deficytów osób/rodzin objętych wsparciem.6) Stworzenie osobom doznającym przemocy domowej możliwości w organizowaniu grup wsparcia oraz grup samopomocowych mających na celu wzajemne wsparcie emocjonalne i wymianę doświadczeń.7) Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy domowej.11) Integracja cudzoziemców z wykorzystaniem indywidualnych programów integracji w obszarach edukacji językowej, funkcjonowania zawodowego oraz funkcjonowania społecznego.8) Obejmowanie cudzoziemców wsparciem zarówno w postaci świadczeń materialnych, jak i niematerialnych, takich jak np. poradnictwo, pomoc w zapewnieniu mieszkania, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, nauka języka polskiego, w zależności od zdiagnozowanych potrzeb.

Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. • Zmniejszenie skali zjawiska przemocy domowej oraz uzależnień. • Zmniejszenie ilości przestępstw popełnianych pod wpływem substancji psychoaktywnych. • Zmniejszenie kosztów leczenia chorób i urazów związanych z uzależnieniami.
Wskaźniki realizacji działań	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób biorących udział w programach korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy. • Liczba oraz rodzaj placówek zapewniających pomoc osobom uzależnionym i ich rodzinom. • Liczba osób uzależnionych i współuzależnionych, które otrzymały wsparcie. • Liczba oferowanych form wsparcia w ramach ośrodka interwencji kryzysowej. • Liczba cudzoziemców, którzy otrzymali wsparcie.

7. Zarządzanie realizacją strategii

7.1. Podstawowe założenia organizacyjne

Specyfika zarządzania realizacją powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z charakteru tego dokumentu oraz regulacji prawnych określających ramy jej wdrażania. Opracowanie i realizacja PSRPS jest zadaniem obowiązkowym powiatu, co wynika z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ponadto art. 112 ust. 9 ustawy desygnuje powiatowe centrum pomocy rodzinie jako podmiot koordynujący realizację strategii.

Kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze samorządu – Zarząd oraz Rada Powiatu Węgorzewskiego. Natomiast zadania praktyczne będą domeną jednostek organizacyjnych – starostwa powiatowego, PCPR, PUP, placówek oświatowych i innych. Skuteczne wdrażanie Strategii powinno być wspierane poprzez współpracę z gminami wchodzącymi w skład powiatu, Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego, administracją rządową, w tym z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim i podlegającym mu urzędem, instytucjami pomocy społecznej i rynku pracy prowadzonymi przez podmioty niepubliczne, służbą zdrowia, sektorem ekonomii społecznej i przedsiębiorcami, a także – a może przede wszystkim – z mieszkańcami powiatu.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Węgorzewie będzie pełniło rolę instytucjonalnego koordynatora wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych.

7.2. Monitoring strategii

Monitoring to proces gromadzenia oraz analizowania informacji ilościowych i jakościowych w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało zrobione?”. Pozwala uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu strategicznego a ich faktycznym wykonaniem.

Monitoring skupia się na dwóch zasadniczych obszarach: rzeczowym (merytorycznym) – dotyczy postępu w realizacji zaplanowanych działań pod względem terminowości wykonania oraz osiągniętych efektów oraz finansowym – obejmuje zarządzanie środkami przyznanymi na realizację poszczególnych działań/projektów, zwłaszcza pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring jest podstawą dla sprawozdawczości (raportowania), zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Dane zebrane w trakcie procesu monitorowania są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań na potrzeby wewnętrzne oraz raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń.

Monitoring wdrażania Strategii będzie prowadzony w okresach dwuletnich, za każde dwa zakończone lata kalendarzowe. Zapisy zawarte w Strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych. Realizacja działań będzie przedstawiana w sprawozdaniach poszczególnych jednostek odpowiedzialnych za ich realizację, w tym w sprawozdaniu PCPR.

Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki sformułowane w ramach każdego z obszarów, oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych celów i rezultatów. Wskaźniki realizacji Strategii odnoszą się do kierunków niezbędnych działań. Zgodnie z metodyką przyjętą dla Strategii, wskaźniki działań koncentrują się na wynikach, tzn. rezultatach podejmowanych działań w odniesieniu do grup docelowych. Natomiast w mniejszym stopniu monitoring Strategii będzie dotyczył ponoszonych nakładów oraz produktów wytworzonych podczas realizacji działań. Zakłada się bowiem, iż ocena jakości i efektywności „rutynowych” zadań oraz projektów powinna być raczej domeną podmiotów je realizujących oraz programów, w ramach których uzyskały finansowanie. Katalog wskaźników monitorowania Strategii ma charakter otwarty.

7.3. Aktualizacja strategii

Strategia jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowego dokumentu, uwzględniającego nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku, gdy zmianie ulegną obszary i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii.

7.4. Ramy finansowe

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w Strategii wymaga odpowiednich zasobów finansowych, bowiem każde przedsięwzięcie generuje określone koszty. Podstawowym źródłem finansowania Strategii będzie budżet Powiatu Węgorzewskiego. Większość kierunków działań mieszczących się w sferze lokalnej polityki społecznej realizują bowiem jednostki organizacyjne powiatu w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Szeroki zakres programów i projektów socjalnych jest ponadto możliwy do wdrożenia komplementarnie lub wspólnie przez samorządy gmin wchodzących w skład Powiatu Węgorzewskiego, a także w kooperacji z Województwem Warmińsko-Mazurskim oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień lub umów partnerskich.

Część środków na realizację zadań w zakresie lokalnej polityki społecznej będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. W tej kategorii mieszczą się m.in. programy rządowe oraz

programy ministerstw. Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Źródłem finansowania mogą być również dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne, a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak: Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO czy NOWEFIO. Ważne są również środki prywatne pochodzące z fundacji, zakładanych przez firmy, instytucje finansowe lub osoby prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, okres jego obowiązywania oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu Powiatu, w tym planów finansowych jednostek, a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

8. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie. Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny, 3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób niepełnosprawnych, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie w Powiecie Węgorzewskim mieszczą się w obszarach priorytetowych takich jak: kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu; podtrzymywane i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; działania na rzecz osób niepełnosprawnych; działania na rzecz osób w wieku emerytalnym; działania na rzecz ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego; działania wspomagające rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; działania na rzecz nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej.

Powyższe zadania będą przekazywane do realizacji podmiotom ekonomii społecznej również w najbliższych latach. Inne usługi, które mogą zostać zlecone organizacjom będą zależne od środków finansowych pozyskanych przez powiat ich realizację.

9. Podsumowanie

Jak już zasygnalizowano we wstępie, powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi główne narzędzie planistyczne polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu. Nadrzędnym celem tych działań jest kreowanie lokalnych warunków, umożliwiających mieszkańcom prowadzenie bardziej satysfakcjonującego i produktywnego życia w różnych sferach, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Zaplanowane w ramach Strategii cele i kierunki działań uporządkowane zostały w ramach obszarów strategicznych, odpowiadających na zdiagnozowane problemy i potrzeby społeczne, uwzględniając przy tym zasoby własne powiatu (instytucjonalne, kadrowe, społeczne) oraz zewnętrzne szanse i zagrożenia, które mogą wpłynąć na realizację Strategii. Są ponadto adekwatne do zakresu zadań i kompetencji Powiatu Węgorzewskiego, określonych ustawami ustrojowymi tworzącymi samorząd terytorialny w Polsce oraz przepisami prawa regulującymi sferę polityki społecznej.

Strategia stanowi kierunkową wytyczną dla lokalnych władz, instytucji oraz organizacji odpowiedzialnych za szeroko rozumiany lokalny system pomocy i wsparcia. Z uwagi jednak na to, że sytuacja społeczno-ekonomiczna powiatu jest dynamiczna i zależna od wielu czynników, należy dostosowywać założenia Strategii do uwarunkowań. Istotne znaczenie będzie miało śledzenie zmian prawa, przede wszystkim w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, wspierania rodzin oraz osób z niepełnosprawnościami, może to bowiem uzasadnić konieczność nowelizacji części założeń Strategii. Ponadto trzeba będzie uwzględniać dynamikę problemów społecznych – ich skalę i natężenie, pojawianie się nowych ryzyk socjalnych, a także ważne, niezaspokojone potrzeby ludności.

Spis tabel

Tabela 1. Ludność Powiatu Węgorzewskiego według gmin w latach 2020-2022	12
Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022	12
Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Powiecie Węgorzewskim w latach 2020-2022	14
Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022	16
Tabela 5. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022.....	23
Tabela 6. Potrzeba ochrony macierzyństwa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022	24
Tabela 7. Osoby z niepełnosprawnościami według płci i kategorii w Powiecie Węgorzewskim według danych Narodowego Spisu Powszechnego 2021	26
Tabela 8. Niepełnosprawność jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022	26
Tabela 9. Długotrwała i ciężka choroba jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022	27
Tabela 10. Wybrane kategorie bezrobotnych w Powiecie Węgorzewskim w latach 2020-2022.....	31
Tabela 11. Bezrobocie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022	31
Tabela 12. Alkoholizm jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022	34
Tabela 13. Przemoc w rodzinie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022	35

Spis wykresów

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Powiecie Węgorzewskim w latach 2020-2022	11
Wykres 2. Struktura ludności Powiatu Węgorzewskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2022 (w %)	13
Wykres 3. Stopa bezrobocia w Powiecie Węgorzewskim na tle Polski i Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2018-2022	15
Wykres 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z Powiatu Węgorzewskiego w latach 2020-2022	15
Wykres 5. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Powiecie Węgorzewskim w latach 2020-2022	30